

WOORD VOORAF

Iedereen betaalt belasting. Op het brutoloon houdt de werkgever loonheffingen in. Over hun winst betalen ondernemers inkomstenbelasting. Ook pensioenuitkeringen en de meeste sociale uitkeringen zijn belast. Wie geen eigen inkomen heeft, draagt eveneens zijn steentje bij aan het vullen van de schatkist. Op alle aankopen in de supermarkt drukt bijvoorbeeld omzetbelasting (btw), terwijl in de prijs van bier, sigaretten en benzine behalve 21% btw ook een fors bedrag aan accijns is begrepen.

Alle belastingplichtigen krijgen regelmatig met de fiscus te maken en beslissingen worden vaak genomen mede in het licht van de daaraan verbonden financiële consequenties. Soms zijn de financiële belangen groot. Op privégebied bijvoorbeeld bij de financiering van het eigen huis (aftrek van hypotheekrente) en bij de opbouw van eigen vermogen. Juristen hebben ook beroepshalve vaak met de fiscus van doen. Voor belastingadviseurs spreekt dit vanzelf. Maar ook advocaten en notarissen kunnen niet zonder basiskennis van het belastingrecht, anders doen zij hun cliënten tekort. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld accountants en controllers. Want regelmatig moet elke ondernemer en iedere burger zich afvragen wat de fiscale gevolgen van zijn handelingen kunnen zijn.

Dit boek is bedoeld om de gebruikers vertrouwd te maken met de hoofdzaken van het belastingrecht. Het belastingrecht is een prachtig en boeiend onderdeel van het recht. Het is voortdurend in ontwikkeling, het raakt mensen emotioneel, en de financiële belangen zijn vaak groot. Dat alles maakt het werk van belastingadviseurs, ambtenaren van de Belastingdienst en belastingrechters zo boeiend.

In dit boek worden de voornaamste, in Nederland door het Rijk, de gemeenten en de provincies geheven, belastingen en de premies voor de sociale verzekeringen behandeld. Verder wordt aandacht besteed aan het Europese en het internationale belastingrecht, alsmede aan de omgeving van de belastingheffing: gevolgen voor de economie, de omvang van de fiscale fraude, de verdeling van de belastingdruk.

Diverse voorbeelden dienen ter illustratie.

Belastingrecht in Hoofdpijnen is bedoeld voor onderwijsdoeleinden op wo- en hbo-niveau als eerste introductie in het belastingrecht.

Anders dan in vergelijkbare uitgaven wordt niet alleen een overzicht gegeven van de werking van de belangrijkste belastingen, maar wordt ook achtergrondinformatie gegeven bijvoorbeeld over belastingheffing als overheidsinstrument en over belangrijke rechterlijke

uitspraken, om de student een beeld te geven van het belang van belastingheffing en de redenen waarom de ontwikkelingen op dit vakgebied snel gaan en ingrijpend zijn voor iedereen die belasting betaalt.

Het is van groot belang is dat de student zelfstandig zijn weg leert vinden in de regelgeving. Daarom wordt steeds verwezen naar de nummers van de wetsartikelen die worden besproken in deze uitgave.

Tenzij anders is aangegeven, is de weergave van wettelijke regelingen en rechterlijke uitspraken naar de situatie per 1 januari 2018.

Commentaar en suggesties voor verbetering stellen wij op prijs.

De auteurs

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf / V

HOOFDSTUK 1

Belastingen in Nederland / 1

- 1.1 Inleiding / 1
 - 1.1.1 Belastingen en premies: een overzicht / 1
 - 1.1.2 Wat zijn 'belastingen'? / 3
 - 1.1.3 Het Nederlandse belastingstelsel: historische achtergrond / 4
- 1.2 Overzicht van de belangrijkste belastingen / 5
 - 1.2.1 Loonbelasting / 5
 - 1.2.2 Inkomstenbelasting / 6
 - 1.2.3 Vennootschapsbelasting / 7
 - 1.2.4 Dividendbelasting / 7
 - 1.2.5 Erfbelasting en schenkbelasting / 8
 - 1.2.6 Kansspelbelasting / 8
 - 1.2.7 Omzetbelasting / 8
 - 1.2.8 Accijnzen / 8
 - 1.2.9 Overdrachtsbelasting / 8
 - 1.2.10 Assurantiebelasting / 9
 - 1.2.11 Milieubelastingen / 9
 - 1.2.12 Belasting van personenauto's, motorrijwielen en bestelauto's / 9
 - 1.2.13 Motorrijtuigenbelasting / 9
 - 1.2.14 Premies voor de sociale verzekeringen / 10
 - 1.2.15 Belastingen van gemeenten, provincies en waterschappen / 10
- 1.3 Materieel en formeel belastingrecht / 11
 - 1.3.1 Materieel belastingrecht / 11
 - 1.3.2 Formeel belastingrecht / 11
 - 1.3.3 Materiële belastingschuld / 11
 - 1.3.4 Formele belastingschuld / 12
- 1.4 Gevolgen van belastingheffing / 12
 - 1.4.1 Inleiding / 12
 - 1.4.2 Belastingen en gedrag / 13
 - 1.4.3 Wie draagt de belastingen? / 14
 - 1.4.4 Inkomensherverdeling door belastingen / 16
 - 1.4.5 Ontwijking en ontduiking / 17
- 1.5 Doeleinden van belastingheffing / 19

- 1.5.1 Klassieke doeleinden / 19
- 1.5.2 Veranderende opvattingen over staat en markt / 21
- 1.5.3 Belastingheffing als overheidsinstrument / 23

HOOFDSTUK 2

Inkomstenbelasting / 27

- 2.1 Inleiding / 27
 - 2.1.1 Draagkrachtbeginsel / 28
 - 2.1.2 Karakter / 28
- 2.2 Structuur van de wet / 29
 - 2.2.1 Algemene bepalingen / 29
 - 2.2.2 Boxenstelsel en tarieven / 30
 - 2.2.3 Inkomsten uit werk en woning (box 1) / 30
 - 2.2.4 Inkomen uit aanmerkelijk belang (box 2) / 32
 - 2.2.5 Inkomen uit sparen en beleggen (box 3) / 32
 - 2.2.6 Toerekening voordelen binnen en aan boxen / 33
 - 2.2.7 Maatregelen tegen boxhopping / 33
 - 2.2.8 Geen verliesverrekening tussen boxen / 34
- 2.3 Subjectieve belastingplicht / 35
 - 2.3.1 Inleiding / 35
 - 2.3.2 Binnenlandse belastingplichtigen / 35
 - 2.3.3 Buitenlandse belastingplichtigen / 36
 - 2.3.4 Toerekening voordelen aan personen / 37
- 2.4 Objectieve belastingplicht / 37
 - 2.4.1 Belastingplicht en belastingschuld / 37
 - 2.4.2 Som van de belastbare inkomens / 38
 - 2.4.3 Verzamelinkomen / 38
- 2.5 Het fiscale inkomensbegrip / 39
 - 2.5.1 Theoretische achtergrond / 39
 - 2.5.2 Wettelijk inkomensbegrip / 39
 - 2.5.3 Vermogenswinstbelasting / 40
 - 2.5.4 Reële stelsel / 40
 - 2.5.5 Objectieve en subjectieve kenmerken van het inkomensbegrip / 40
 - 2.5.6 Bronnen van inkomen / 41
- 2.6 Belastbare winst uit onderneming / 42
 - 2.6.1 Inleiding / 42
 - 2.6.2 Onderneming / 43
 - 2.6.3 Ondernemer / 46
 - 2.6.4 Ondernemersfaciliteiten / 47
 - 2.6.5 Winst / 48
 - 2.6.6 Openingsbalans / 49
 - 2.6.7 Vermogensetikettering / 51
 - 2.6.8 Slotbalans / 52
 - 2.6.9 Ondernemingskosten / 53
 - 2.6.10 Onttrekkingen / 55

- 2.6.11 Objectieve vrijstellingen / 56
- 2.6.12 Jaarwinst / 56
- 2.7 Ander inkomen uit werk en eigen woning / 59
 - 2.7.1 Belastbaar loon / 59
 - 2.7.2 Belastbaar resultaat uit overige werkzaamheden / 62
 - 2.7.3 Belastbare inkomsten uit eigen woning / 66
- 2.8 Belastbaar inkomen uit aanmerkelijk belang / 72
 - 2.8.1 Algemeen / 72
 - 2.8.2 Heffingsgrondslag / 73
 - 2.8.3 Aanmerkelijk belang / 73
 - 2.8.4 Voordelen uit aanmerkelijk belang / 76
 - 2.8.5 Moment van genieten / 77
- 2.9 Belastbaar inkomen uit sparen en beleggen / 78
 - 2.9.1 Inleiding / 78
 - 2.9.2 Rendement / 78
 - 2.9.3 Rendementsgrondslag / 79
- 2.10 Persoonsgebonden aftrek / 84
- 2.11 Heffingskortingen / 87
- 2.12 Wijze van heffing / 89

HOOFDSTUK 3

Loonheffingen / 91

- 3.1 Inleiding / 91
- 3.2 Loonbelasting / 92
 - 3.2.1 Werknemer / 92
 - 3.2.2 Dienstbetrekking / 92
 - 3.2.3 Artiesten, beroepssporters en buitenlandse gezelschappen / 95
 - 3.2.4 Vrijwilligers / 95
 - 3.2.5 Inhoudingsplichtige/werkgever / 96
 - 3.2.6 Modelovereenkomsten en individuele overeenkomsten / 98
- 3.3 Premies volksverzekeringen / 99
- 3.4 Premies werknemersverzekeringen / 100
 - 3.4.1 Algemeen / 100
 - 3.4.2 Werknemer / 101
 - 3.4.3 Werkgever / 102
 - 3.4.4 Modelovereenkomsten en individuele overeenkomsten / 102
- 3.5 Inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet / 102
- 3.6 Loon / 102
 - 3.6.1 Algemeen / 102
 - 3.6.2 Loon voor de loonbelasting / 103
 - 3.6.3 Loon in natura / 105
 - 3.6.4 Aanspraken / 107
 - 3.6.5 Negatief loon / 107
 - 3.6.6 Loon uit tegenwoordige en uit vroegere arbeid / 107
 - 3.6.7 Uitbreiding loonbegrip / 108

3.6.8	Vrijstellingen / 108
3.6.9	Genietingsmoment: tijdstip waarop loon wordt genoten / 110
3.6.10	Loon voor de premieheffing volksverzekeringen / 111
3.6.11	Loon voor de premieheffing werknemersverzekeringen / 111
3.6.12	Loon voor de inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet / 112
3.7	Tarieven / 112
3.7.1	Loonbelasting / 112
3.7.2	Premies volksverzekeringen / 114
3.7.3	Premies werknemersverzekeringen / 116
3.7.4	Inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet / 117
3.8	Wijze van heffing / 117
3.8.1	Loonbelasting / 117
3.8.2	Premies volksverzekeringen / 118
3.8.3	Premies werknemersverzekeringen / 118
3.8.4	Inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet / 118
3.8.5	Aangifte, correctiebericht en naheffingsaanslag / 119
3.9	Eindheffingsregime / 119
3.9.1	Inleiding / 119
3.9.2	Andere belastingplichtige, ander tarief / 119
3.9.3	Eindheffingsbestanddelen / 120
3.9.4	Werkkostenregeling / 120
3.9.5	Eindheffingstarieven / 124
3.9.6	Doorwerking naar andere loonheffingen / 125
3.10	Afdrachtverminderingen / 125

HOOFDSTUK 4

Vennootschapsbelasting / 127

4.1	Het klassieke stelsel / 127
4.2	Subjectieve belastingplicht / 130
4.2.1	Inleiding / 130
4.2.2	Binnenlandse belastingplichtigen / 131
4.2.3	Buitenlandse belastingplichtigen / 132
4.2.4	Subjectieve vrijstellingen / 133
4.3	Objectieve belastingplicht / 133
4.3.1	Van winst naar belastbaar bedrag / 133
4.3.2	Vermogensvergelijking en vermogensmutaties / 134
4.3.3	Kapitaalstorting / 134
4.3.4	Informeel kapitaal / 135
4.3.5	Geldleningen van de moedermaatschappij aan de dochtermaatschappij / 137
4.3.6	Terugbetaling van kapitaal / 138
4.3.7	Eigen vermogen en vreemd vermogen / 139
4.4	Het winstbegrip / 139
4.4.1	Algemeen / 139
4.4.2	Zakelijke en persoonlijke overwegingen / 141
4.4.3	Directeur-aandeelhouder / 141

4.4.4	Niet-aftrekbare bedragen / 142
4.4.5	Winstdrainage: begrenzing renteaftrek / 143
4.4.6	Thin capitalisation / 145
4.5	Deelnemingsvrijstelling / 146
4.5.1	Inleiding / 146
4.5.2	Ratio: voorkomen dubbele belasting / 146
4.5.3	Kosten van een (buitenlandse) deelneming / 147
4.5.4	Liquidatieverlies / 148
4.5.5	Financiering van de dochtermaatschappij door de moedermaatschappij / 148
4.6	Verrekening van verliezen / 150
4.7	Fusies / 151
4.7.1	Inleiding / 151
4.7.2	Bedrijfsfusie / 151
4.7.3	Juridische fusie / 152
4.7.4	Juridische splitsing / 152
4.7.5	Aandelenfusie / 153
4.8	Fiscale eenheid / 153
4.8.1	Inleiding / 153
4.8.2	Voorwaarden voor een fiscale eenheid / 155
4.8.3	Aanvraag, voegen en ontvoegen / 156
4.8.4	Verliesverrekening fiscale eenheden / 156
4.8.5	Bijzondere voorwaarden / 159
4.9	Tarief / 159
4.10	Eenmanszaak of bv? / 160
4.10.1	Inleiding / 160
4.10.2	Andere dan fiscale overwegingen / 160
4.10.3	Fiscale overwegingen / 161
4.10.4	Omslagpunt / 162
4.10.5	Geruisloze overgang van en naar de inkomstenbelasting / 162

HOOFDSTUK 5

Erfbelasting en schenkbelasting / 163

5.1	Inleiding / 163
5.2	Erfbelasting / 165
5.2.1	Aanknopen bij het civiele recht. Fictiebepalingen / 165
5.2.2	Afgezonderd particulier vermogen / 170
5.3	Heffingsgrondslag / 171
5.4	Waardemaatstaf / 172
5.4.1	Effecten / 172
5.4.2	Onroerende zaken / 172
5.4.3	Ondernemingsvermogen / 173
5.4.4	Vruchtgebruik en periodieke uitkeringen / 173
5.5	Vrijstellingen / 174
5.5.1	Algemeen / 174
5.5.2	Pensioenen / 175

- 5.5.3 Partners / 176
- 5.6 Schenkbelasting / 177
- 5.6.1 Algemeen / 177
- 5.6.2 Fictiebepalingen / 179
- 5.6.3 Heffingsgrondslag / 180
- 5.7 Tarief / 181
- 5.7.1 Twee tariefgroepen / 181
- 5.7.2 Graden van bloed- en aanverwanten / 181
- 5.8 Bedrijfsopvolging / 183
- 5.9 Enkele formele regels / 184

HOOFDSTUK 6

Omzetbelasting / 187

- 6.1 Inleiding / 187
- 6.2 Het Europese kader / 188
- 6.3 Het systeem van de wet / 190
- 6.3.1 Een heffing over de toegevoegde waarde / 190
- 6.3.2 Aftrek van voorbelasting / 190
- 6.3.3 Misbruik en fraude / 191
- 6.4 De btw-ondernemer / 192
- 6.4.1 Ondernemer of belastingplichtige? / 192
- 6.4.2 Publiekrechtelijke lichamen en btw / 194
- 6.4.3 Fiscale eenheid / 195
- 6.5 Belastbare feiten / 197
- 6.5.1 Prestaties / 197
- 6.5.2 Levering van goederen en diensten / 198
- 6.5.3 Uitvoer van goederen / 199
- 6.5.4 Invoer (van buiten de EU) vs. intracommunautaire transacties (vanuit een andere EU-lidstaat) / 200
- 6.5.5 Intracommunautaire transacties / 201
- 6.5.6 Verboden prestaties / 202
- 6.6 Plaats van de prestatie / 202
- 6.7 Maatstaf van heffing / 203
- 6.8 Tarief / 203
- 6.9 Vrijstellingen / 204
- 6.9.1 Algemeen / 204
- 6.9.2 Onroerende zaken / 204
- 6.10 Aftrek en herziening / 206
- 6.11 De overdracht van een onderneming en het algemeenheidregime / 208
- 6.12 Voldoening op aangifte / 208

HOOFDSTUK 7

Formeel belastingrecht / 211

- 7.1 Inleiding / 211

7.1.1	Belasting betalen: graag of niet / 211
7.1.2	Belasting ontduiken tegenover belasting ontwijken / 211
7.1.3	Pogingen belasting te ontwijken / 212
7.1.4	Wapens van de overheid tegen belastingontwijking / 213
7.1.5	Pogingen belasting te ontduiken (belastingfraude) / 215
7.2	Aanslagbelastingen / 216
7.2.1	Aangifte / 216
7.2.2	Inlichtingenverplichting / 217
7.2.3	Belastingaanslag / 218
7.2.4	Voorlopige aanslag / 218
7.2.5	Definitieve aanslag / 218
7.2.6	Navorderingsaanslag / 218
7.2.7	Conserverende belastingaanslag / 221
7.2.8	Bestuurlijke boeten / 221
7.3	Voldoeningsbelastingen en afdrachtbelastingen / 224
7.3.1	Afdracht op aangifte, voldoening op aangifte / 224
7.3.2	Naheffingsaanslag / 225
7.3.3	Bestuurlijke boeten / 225
7.4	Belastingrente / 226
7.5	Bezwaar / 226
7.5.1	Algemeen / 227
7.5.2	Termijnen / 227
7.5.3	Verzwarend bewijslast / 228
7.5.4	Uitspraak van de inspecteur / 228
7.5.5	Overslaan bezwaarfase / 228
7.5.6	Vermindering ambtshalve / 229
7.5.7	Massaal bezwaar / 229
7.6	De procedure bij de belastingrechter / 230
7.6.1	Beroep / 230
7.6.2	Beroepschrift, verweerschrift, conclusies, onderzoek ter zitting / 231
7.6.3	Wetsuitleg / 232
7.6.4	Vrije bewijsleer / 233
7.6.5	Uitspraak / 233
7.6.6	Wraking en verschoning van rechters / 234
7.6.7	Hoger beroep / 234
7.6.8	Prejudiciële vragen aan de Hoge Raad / 235
7.6.9	Beroep in cassatie / 235
7.6.10	Procesvertegenwoordiging, kosten- en schadevergoeding / 237
7.7	Bijzondere bepalingen / 238
7.7.1	Inlichtingen / 238
7.7.2	Bestuurlijke boete / 239
7.7.3	Hardheidsclausule (art. 63 AWR) / 239
7.7.4	Doelmatige formalisering (art. 64 AWR) / 240
7.8	Algemene rechtsbeginselen en algemene beginselen van behoorlijk bestuur / 240
7.8.1	Algemeen / 240
7.8.2	Toetsing aan buitenwettelijke informatie, pseudowetgeving / 240

- 7.8.3 Vertrouwensbeginsel / 241
- 7.8.4 Gelijkheidsbeginsel / 243
- 7.8.5 Andere beginselen / 244
- 7.8.6 Algemene rechtsbeginselen: de goede trouw en rechtszekerheid / 245
- 7.8.7 Wetgeving / 245
- 7.8.8 Vaststellingsovereenkomst / 246
- 7.9 Fiscaal strafrecht / 247

HOOFDSTUK 8

Belastingen en Europa / 249

- 8.1 Doel van de Europese Unie, de 'instellingen' en taakverdeling / 249
- 8.2 Invloed unificerende, harmoniserende en non-discriminatieregelgeving op de indirecte belastingen / 249
 - 8.2.1 Unificatie / 250
 - 8.2.2 Harmonisatie / 250
 - 8.2.3 Non-discriminatie / 252
- 8.3 Invloed van harmoniserende regelgeving op de directe belastingen van de lidstaten / 252
 - 8.3.1 Harmoniserende maatregelen ter voorkoming van belemmeringen voor groepsvorming / 252
 - 8.3.2 EU-Antibelastingontgaansrichtlijn 2016 (Richtlijn (EU) 2016/1164) / 262
- 8.4 Coördinatie van fiscale regelgeving: directe belastingen / 264
- 8.5 Samenwerking op het gebied van grensoverschrijdende gegevensuitwisseling en bijstand bij invordering / 265
 - 8.5.1 Gegevensuitwisseling / 265
 - 8.5.2 Bijstand bij invordering / 266
- 8.6 Non-discriminatie / 267
 - 8.6.1 Indirecte belastingen / 267
 - 8.6.2 Directe belastingen / 267

HOOFDSTUK 9

Internationaal belastingrecht / 273

- 9.1 Internationale fiscale trends / 273
 - 9.1.1 Toenemende belastingconcurrentie / 273
 - 9.1.2 Fiscale concurrentiepositie van Nederland / 274
 - 9.1.3 Internationale belastingcoördinatie / 278
- 9.2 Belastingheffing zonder grenzen / 279
 - 9.2.1 Inleiding / 279
 - 9.2.2 Heffingsbevoegdheid van staten: vier beginselen / 279
 - 9.2.3 Door Nederland toegepaste beginselen / 280
 - 9.2.4 Dubbele belastingheffing / 280
- 9.3 Belastingverdragen / 281
 - 9.3.1 Door Nederland gesloten belastingverdragen / 281
 - 9.3.2 Nederlands verdragsbeleid / 283

9.3.3	Uitleg van belastingverdragen / 284
9.4	Opbouw van verdragen inzake belastingen naar het inkomen en vermogen / 284
9.4.1	Afbakening werkingssfeer personen en belastingen / 284
9.4.2	Definitiebepalingen / 285
9.4.3	Allocatiebepalingen / 286
9.4.4	Methoden ter voorkoming van dubbele belasting / 287
9.4.5	Onderling overleg en arbitrage / 290
9.4.6	Internationale bijstandsverlening / 290
9.4.7	Antimisbruikbepalingen / 292
9.5	Voorkoming van grensoverschrijdende tax planning / 293
9.6	Besluit voorkoming dubbele belasting 2001 / 297

Trefwoordenregister / 299

HOOFDSTUK 1

Belastingen in Nederland

1.1 Inleiding

De overheid voorziet in allerlei maatschappelijke behoeften. Over het algemeen gaat het daarbij om zaken waarin de markt niet voorziet. Bijvoorbeeld omdat er geen rechtstreekse relatie bestaat tussen de aanbieder en de afnemer, of omdat het lastig is vast te stellen is welke waarde kan worden toegekend aan, c.q. welke prijs de afnemer bereid is te betalen voor het goed of de dienst. Denk daarbij aan de aanleg en het onderhoud van wegen, de brandweer of defensie. Ook zijn velen niet bereid te betalen voor zaken die ook zonder betaling ter beschikking staan, zoals het al genoemde wegennet; het zogenoemde ‘free-riders’-gedrag. De overheid beschikt daarom over een uniek financieringsinstrument: het heffen van belastingen. Wie belasting moet betalen, kan niet weigeren. Dat hij niets, althans niet rechtstreeks, terugkrijgt voor de belasting die hij betaalt, is geen verweer. Evenmin dat hij het oneens is met de wijze waarop de overheid zijn belastinggeld besteedt. Belasting heffen is dwang uitoefenen.

Het spreekt vanzelf dat het recht van de overheid om belasting te heffen moet worden begrensd door rechtsregels. Al in de aanloop naar de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783) was het motto van de kolonisten ‘no taxation without representation’, in de loop der tijd verworden tot het uitgangspunt dat belastingheffing een wettelijke basis vergt. In Nederland is dit uitgangspunt te vinden in art. 104 Gw. Vervolgens zijn er vele wetten en op die wetten gebaseerde regels die aanwijzen wie een bepaalde belasting moet voldoen, op basis van welke feiten of handelingen de belasting wordt geheven, welk tarief daarbij wordt gehanteerd, en op welke wijze het betalen van de belasting dient te verlopen. Het belastingrecht beschrijft en beperkt zo het recht van de overheid om dwang uit te oefenen bij het heffen van belastingen.

In Nederland omvat de overheidsorganisatie het Rijk (centrale overheid), de provincies en de gemeenten (decentrale overheden), de waterschappen en de instanties die de wettelijk verplicht gestelde sociale verzekeringen uitvoeren. Elk van deze instellingen heft belastingen (of sociale premies). De belastingen van gemeenten, provincies en waterschappen zijn echter van beperkt belang, en worden in dit boek daarom slechts zijdelings besproken.

1.1.1 *Belastingen en premies: een overzicht*

Tabel 1.1 somt de over 2018 geraamde ontvangsten aan belastingen en sociale premies op. In navolging van de Miljoenennota is in de tabel onderscheid gemaakt tussen directe belastingen op inkomen, winst en vermogen enerzijds en de indirecte belastingen op

goederen- en dienstentransacties anderzijds. De belangrijkste belastingen blijken de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting, op afstand gevolgd door de vennootschapsbelasting en de accijnzen.

De laatste kolom van tabel 1.1 geeft aan in welke hoofdstukken of paragrafen van dit boek de onderscheiden belastingen en sociale premies worden behandeld.

Een enkele opmerking over het onderscheid dat de Miljoenennota maakt in 'directe' en 'indirecte' belastingen. Juridisch heeft dit onderscheid hoegenaamd geen betekenis meer, maar het is nu eenmaal ingeburgerd geraakt. Wel zegt deze indeling iets over de vraag wie de wetgever wil treffen met zijn belastingen. Van directe belastingen verwacht (of hoopt) de wetgever dat deze direct drukken op de belastingplichtige. Met indirecte belastingen beoogt hij een omweg te maken: niet de belastingplichtige zelf, maar een ander moet de belasting in zijn portemonnee voelen. De accijnzen zijn een duidelijk voorbeeld, zoals de accijnzen op benzine of sigaretten. Belastingplichtig is de ondernemer, maar de ondernemer zal zijn verkoopprijzen met het bedrag van de accijns verhogen. Daarom worden indirecte belastingen ook wel 'kostprijsverhogende' belastingen genoemd. In werkelijkheid kan de wetgever niet bepalen of en hoe belastingen doorwerken in prijzen. Dat wordt beslist door vraag- en aanbodverhoudingen op de markt, en dat geldt voor directe belastingen evenveel als voor indirecte. Al met al heeft het onderscheid tussen directe en indirecte belastingen weinig of geen praktische betekenis meer.

Tabel 1.1 Geraamde opbrengst van belastingen en sociale premies, 2018

	Opbrengst (× € miljard)	Behandeld in hoofdstuk:
<i>Directe belastingen van het Rijk</i>		
Loon- en inkomstenbelasting	55,4	2 en 3
Vennootschapsbelasting	21,8	4
Dividendbelasting	3,2	1.2.4, 4, 8 en 9
Schenk- en erfbelasting	1,9	5
Overig	0,7	niet behandeld
<i>Indirecte belastingen van het Rijk</i>		
Omzetbelasting	52,8	6
Accijnzen	11,9	1.2. 8 en 9.1-9.5
Overdrachts- en assurantiebelasting	5,3	1.2.9-1.2.10
Belastingen op een milieugrondslag	5,2	1.2.11
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1,8	1.2.12
Motorrijtuigenbelasting	4,1	1.2.13
Invoerrechten	3,4	niet behandeld
Bankbelasting	0,5	niet behandeld
Verhuurderheffing	1,7	niet behandeld
Overig	0,4	

	Opbrengst (× € miljard)	Behandeld in hoofdstuk:
Premies volksverzekeringen	47,1	3.3
Premies werknemersverzekeringen	65,1	3.4
Lokale belastingen	9,3 (2016)	1.2.15
Totaal (afgerond)	291	

Bron: Miljoenennota 2018 (lokale belastingen: Miljoenennota 2017)

1.1.2 Wat zijn 'belastingen'?

In juridische zin is iedere heffing die door de wetgever als zodanig wordt aangemerkt een belasting. De gangbare economische definitie is: belastingen zijn onvrijwillige betalingen – anders dan als straf – aan de overheid, waar geen rechtstreekse individuele prestatie tegenover staat, en die krachtens algemene rechtsregels worden gevorderd.

Vier belangrijke kenmerken zijn dus:

1. Een belasting is een verplichte betaling aan de overheid.
2. De overheid levert geen individueel aanwijsbare tegenprestatie.
3. Belasting is geen straf.
4. Belasting berust op voor ieder geldende wetgeving.

Wanneer de wetgever een bepaalde vorm van betaling aan de overheid 'belasting' noemt, heeft dat verschillende gevolgen. Ten eerste is dan meteen een duidelijke wettelijke grondslag vereist. Zoals hiervoor al aan de orde kwam mogen op grond van het legaliteitsbeginsel van art. 104 Gw belastingen slechts krachtens een wet worden geheven. Ten tweede beschikken de ambtenaren die zijn belast met de heffing en de invordering van belastingen over bijzondere bevoegdheden. Ten derde kan de burger die het niet eens is met een opgelegde belasting beroep aantekenen, niet bij de algemene bestuursrechter maar bij een gespecialiseerde belastingrechter. Ten slotte zijn in internationale verhoudingen op belastingen vaak specifieke verdragen van toepassing, met name de bilaterale verdragen ter voorkoming van dubbele belastingheffing.

Belastingen worden traditioneel onderscheiden van andere ontvangsten van de overheid, zoals door overheidsinstanties aan gebruikers van voorzieningen in rekening gebrachte vergoedingen, tegenover welke betalingen wél een individueel toerekenbare prestatie staat. Denk aan de paspoortleges en griffierechten. Ook treden overheidsinstellingen op als leveranciers van diensten die ook door het bedrijfsleven zouden kunnen worden geleverd; wat de burger daarvoor betaalt is dan gewoon een prijs (denk aan collegegeld of toegangsprijzen voor musea).

Een bijzonder geval vormen de premies voor de wettelijk verplicht gestelde sociale verzekeringen. Gesteld zou kunnen worden dat tegenover het betalen van de premie een rechtstreekse, individuele tegenprestatie in de vorm van een uitkeringsrecht staat. Het verband tussen de betaalde premie en het vooruitzicht op een uitkering is echter zo zwak dat socialeverzekeringspremies praktisch gesproken als belastingen worden ervaren. Bij een verzekering tegen brand is de premie in overeenstemming met het verzekerde risico (de waarde van het verzekerde pand) en de kans op schade (de premie voor een huis met een

rieten dak is hoger, door het grotere risico). Dit verzekeringsbeginsel is bij de meeste sociale verzekeringen nauwelijks nog herkenbaar. De premiestelling in de sociale verzekeringen is in hoge mate gebaseerd op inkomenspolitieke overwegingen, waarbij de band tussen betaalde premie en uitkeringsrecht zwak is geworden.

1.1.3 *Het Nederlandse belastingstelsel: historische achtergrond*

Wat wij 'het Nederlandse belastingstelsel' noemen is een bonte verzameling van zeer verschillende heffingen. Sommige van die heffingen, zoals de accijnzen, de overdrachtsbelasting en de successiebelasting, hebben een eeuwenlange geschiedenis. Andere, bijvoorbeeld de bankenbelasting, zijn pas kort geleden ingevoerd. Ons belastingstelsel is dus zeker geen samenhangend 'ontwerp'. In de zeventiende en achttiende eeuw – de tijd van de Republiek – had Nederland praktisch alleen lokale belastingen. De belangrijkste daarvan waren de vele accijnzen op goederen zoals bier, meel, zeep, zout, vlees – veelal eerste levensbehoeften. Pas rond 1800, onder sterke Franse invloed, kwam er voor het eerst een nationaal belastingstelsel. De meeste accijnzen bleven bestaan (omdat hun opbrengst niet kon worden gemist). Maar daarnaast kwam een aantal landelijke heffingen die bedoeld waren om 'langs een omweg' het inkomen van ingezetenen te belasten.

De grondbelasting trof de agrarische sector en met name ook het grootgrondbezit. Het recht van patent was een bedrijfsbelasting: wie zelfstandig een beroep uitoefende, moest om die reden een bedrag aan belasting betalen. De personele belasting ging uit van uiterlijke kenmerken van welstand zoals de grootte van iemands woonhuis, de aanwezigheid van huispersoneel, koetsen, paarden, enz. Deze personele belasting heeft zijn sporen nagelaten in vele binnensteden. Voor het simpel waarden van woningen werd namelijk gebruikgemaakt van het aantal ramen: hoe meer ramen, hoe hoger de belasting. Om belasting te besparen lieten veel huiseigenaren dus ramen dichtmetselen.

Bij elkaar genomen konden deze belastingen wel worden gezien als een simpele vorm van inkomstenbelasting. Niet het inkomen als zodanig was belast, maar wel grondbezit en bedrijfsactiviteit als bronnen van dat inkomen, en ook het besteden van het inkomen aan alles wat het leven comfortabeler maakte. Er was één opvallende uitzondering. Wie inkomen genoot uit belegging in aandelen of obligaties, had weinig te duchten van de fiscus. En daarmee was de toon bepaald voor de fiscale discussie van de negentiende eeuw: zou het niet rechtvaardiger zijn om een échte inkomstenbelasting in te voeren die ook spaarders en beleggers liet meebetalen? Of was het juist ontoelaatbaar om de staat in de portemonnee van de burger te laten kijken? Pas in de jaren 1890 kwam die echte inkomstenbelasting er, als onderdeel van een bredere hervorming waarin ook verschillende accijnzen op eerste levensbehoeften eindelijk werden afgeschaft.

De trend was dus dat belastingen op consumptie, met name die op eerste levensbehoeften, omlaaggingen en de belastingen op inkomen, speciaal bij degenen met hogere inkomens, omhoog. Toch was de inkomstenbelasting in de jaren tot 1940 geen succes te noemen. Dat had twee redenen. In de eerste plaats kende Nederland toen geen vennootschapsbelasting, maar alleen een belasting op dividend (het uitdelen van winst). Ondernemers konden dus, door hun activiteiten in een vennootschap in te brengen, het betalen van belasting over hun winsten uitstellen. Pas als ze zichzelf dividend toekenden, moesten ze inkomstenbelasting betalen. Het gevolg was dat ondernemers massaal vennootschappen oprichtten en dus weinig inkomstenbelasting betaalden. De tweede reden was dat de inkomstenbelasting

nog geen voorheffing kende in de vorm van een loonbelasting. Pas als het fiscale jaar (al lang) voorbij was, kreeg de werknemer te horen hoeveel belasting hij alsnog moest betalen. Had hij dat bedrag niet uit voorzorg apart gelegd, dan kwam hij daardoor in financiële moeilijkheden. De aanslag kon dan niet of slechts zeer moeizaam worden betaald. Met een dergelijke benadering is het onmogelijk om lagere looninkomens in de belastingheffing te betrekken, en dat gebeurde dan ook niet. De inkomstenbelasting bleef tot 1940 voornamelijk een belasting voor hoger betaalde werknemers en voor beleggers. Pas toen kwamen (voornamelijk onder Duitse bezetting) een loonbelasting en een vennootschapsbelasting tot stand. Intussen was in de jaren 1930 wel voor het eerst een algemene omzetbelasting ingevoerd – een voorloper van de omzetbelasting (btw) die we sinds de jaren 1960 kennen. Sinds die tijd zijn de traditionele heffingen op specifieke goederen gaandeweg overvleugeld door de omzetbelasting als algemene consumptiebelasting. Niettemin vormen de (vele) accijnzen, zoals de accijnzen op brandstoffen en tabaksartikelen, nog steeds een belangrijke inkomstenbron voor de overheid.

Na 1945 is de belasting- en premiedruk aanzienlijk verhoogd, met name om de verzorgingsstaat te kunnen financieren. Vooral de socialeverzekeringspremies stegen in aantal en in hoogte. Met andere woorden: lastenverzwaringen voor de gewone werknemer werden aanvaardbaar gemaakt door te laten zien welke (nieuwe) uitkeringsrechten ertegenoverstonden. Zoals hierboven al opgemerkt is de band tussen premieplicht en uitkeringsrecht inmiddels zozeer verzwakt, dat socialeverzekeringspremies algemeen worden gezien als ‘gewone’ belastingen. Daarmee wordt het oormerken van bepaalde inkomstenstromen voor aangewezen uitgaven wellicht geleidelijk weer verlaten.

1.2 Overzicht van de belangrijkste belastingen

1.2.1 Loonbelasting

De inkomstenbelasting wordt behandeld in paragraaf 1.2.2 hierna en in hoofdstuk 2. Deze belasting wordt via een aanslag geheven naar het in een kalenderjaar genoten belastbaar inkomen. Dit betekent dat de aanslag eerst na afloop van het jaar kan worden opgelegd. Zowel voor de overheid als voor de belastingplichtige is dat bezwaarlijk. Voor de overheid, omdat zij de verschuldigde belasting eerst na geruime tijd ontvangt. Voor de belastingplichtigen, omdat zij zelden tijdig opzij leggen wat te zijner tijd moet worden betaald. Daarom zijn werkgevers en uitkeringsinstanties verplicht gedurende het gehele jaar loonbelasting in te houden op het loon of de uitkering. De loonbelasting wordt behandeld in hoofdstuk 3. Belastingplichtigen kunnen de ingehouden loonbelasting verrekenen met de volgens de later opgelegde aanslag definitief verschuldigde inkomstenbelasting. De loonbelasting wordt daarom, evenals de dividendbelasting (zie paragraaf 1.2.4) een voorheffing genoemd.

Om verschuldigdheid van loonbelasting te voorkomen worden overeenkomsten dusdanig vormgegeven dat geen sprake lijkt van een arbeidsovereenkomst. Om die reden worden diverse van dergelijke overeenkomsten bij fictie fiscaal als dienstbetrekking aangemerkt, waardoor ook in die gevallen op de vergoeding loonbelasting ingehouden en afdragen dient te worden.

De laatste jaren heeft het aantal zelfstandigen – in de volksmond aangeduid als zzp'-er, zelfstandige zonder personeel – een hoge vlucht genomen. Steeds dient van elke overeenkomst gesloten tussen de opdrachtgever en de opdrachtnemer te worden beoordeeld of sprake is van een dienstbetrekking. Indien partijen van mening zijn dat geen sprake is van een dienstbetrekking wordt geen loonbelasting ingehouden. Mocht later de Belastingdienst tot een ander oordeel komen, heeft dat tot gevolg dat de opdrachtgever alsnog loonbelasting over de vergoeding zal moeten afdragen, met alle vervelende gevolgen van dien. Bij twijfel of sprake is van een arbeidsovereenkomst kan op grond van de wet DBA (Deregulering Beoordeling Arbeidsrelatie) gebruik worden gemaakt van een door de Belastingdienst geaccordeerde modelovereenkomst. Ook kan een tussen partijen gesloten overeenkomst door de Belastingdienst worden beoordeeld. De opdrachtgever heeft dan de zekerheid vooraf of wel of geen sprake is van een (al dan niet fictieve) arbeidsovereenkomst.

De loonbelasting, ook wel loonheffingen genoemd, wordt besproken in hoofdstuk 3.

1.2.2 *Inkomstenbelasting*

Alle natuurlijke personen die inwoner zijn van Nederland, dan wel niet in Nederland wonen maar wel Nederlands inkomen genieten, zijn belastingplichtig voor de inkomstenbelasting. De inkomstenbelasting wordt geheven over een drietal categorieën, ook wel boxen genoemd. Inkomsten en verkrijgingen die niet onder een van deze boxen kunnen worden geschaard, worden dus niet door de inkomstenbelasting getroffen. Opvallende uitzonderingen zijn:

- Ontvangen giften en erfenissen worden apart belast in de schenk- en erfbelasting.
- Vermogenswinsten (dat zijn winsten behaald met het verkopen van een vermogensbestanddeel) worden helemaal niet belast, tenzij deze vermogensbestanddelen behoren tot het vermogen van een onderneming of deel uitmaken van een zogenoemd aanmerkelijk belang. Wie een eigen woning koopt, en die vijf jaar later weer verkoopt met winst, betaalt over die vermogenswinst geen belasting. Hetzelfde geldt voor de kleine belegger die een pakket aandelen of een collectie schilderijen met winst verkoopt. Mochten de bedoelde transacties een vermogensverlies opleveren, dan is dit verlies niet aftrekbaar van het inkomen. Vermogenswinsten zijn echter wél belast zodra ze in de ondernemingssfeer liggen. De winst die de ondernemer geniet uit zijn onderneming, omvat immers het bedrag van de gezamenlijke voordelen uit die onderneming verkregen, onder welke naam en in welke vorm ook (art. 3.8 Wet IB 2001). De verkoopwinst op bijvoorbeeld een bedrijfspand is dus belast, een eventueel verlies aftrekbaar (waar de wet spreekt van een 'voordeel' is daarmee mede bedoeld een nadeel, zoals een verlies). En de directeur-groootaandeelhouder wordt (in box 2) belast over de gezamenlijke voordelen uit zijn aanmerkelijk belang, inclusief de vervreemdingsvoordelen (art. 4.12 Wet IB 2001). De vermogenswinst die hij maakt bij het verkopen van (een deel van) zijn aanmerkelijkbelangpakket is dus belast, een eventueel verlies is aftrekbaar.
- Een opmerkelijk kenmerk van de Nederlandse inkomstenbelasting is dat niet de daadwerkelijk gerealiseerde inkomsten uit sparen en beleggen worden belast. Elke belegger kan rente, dividend of bijvoorbeeld huurpenningen ontvangen zonder daarover inkomstenbelasting te betalen. In plaats daarvan hanteert de wet de fictie dat de belegger met zijn vermogensbestanddelen een vast rendement behaalt (art. 5.2 Wet IB 2001). Het vermogen wordt daarbij in rendementsklassen ingedeeld, omdat wordt

verondersteld dat met een groter vermogen een hoger rendement valt te behalen. Dit betekent een voordeel voor elke belegger die een hoger rendement weet te halen dan het fictieve rendement en uiteraard een nadeel voor de belegger die dit fictieve rendement niet weet te realiseren (dus ook voor degene die een negatief rendement, een verlies, maakt; de fictie staat immers in de weg aan aftrekbaarheid van dit verlies).

De inkomstenbelasting wordt besproken in hoofdstuk 2.

1.2.3 *Vennootschapsbelasting*

Rechtspersonen en sommige samenwerkingsverbanden zijn onderworpen aan de heffing van een afzonderlijke winstbelasting. Zonder deze vennootschapsbelasting zouden deze rechtspersonen en samenwerkingsverbanden gedurende zeer lange tijd hun winsten belastingvrij kunnen oppotten, namelijk tot aan het moment dat de winst (als dividend) wordt uitgedeeld aan de aandeelhouders of andere winstgerechtigden. Een alternatief voor de vennootschapsbelasting zou zijn om de vennootschappelijke winst meteen bij deze aandeelhouders/winstgerechtigden te belasten, ook als de winst nog niet is uitgedeeld. Erg praktisch is dat niet, al was het maar omdat veel aandeelhouders/winstgerechtigden van (grote) vennootschappen in het buitenland wonen. Daarom is afzonderlijke heffing van winstbelasting op het niveau van de rechtspersoon of het samenwerkingsverband de beste manier om langdurig uitstel van belastingheffing over niet-uitgedeelde winsten te voorkomen.

Een tweede reden voor het heffen van vennootschapsbelasting is dat een staat daarmee een deel van de winst kan afromen die buitenlandse investeerders binnen de landsgrenzen maken, vaak mede dankzij door de nationale overheid tot stand gebrachte voorzieningen (zoals infrastructuur). De vennootschapsbelasting wordt behandeld in hoofdstuk 4.

1.2.4 *Dividendbelasting*

De dividendbelasting is (zie art. 1.1 Wet DB 1965) een belasting van 15% op de opbrengst van aandelen in binnen Nederland gevestigde vennootschappen. Die formulering kan voor misverstanden zorgen. Met 'opbrengst' wordt alleen dividend bedoeld. Dat is dus een beperkter begrip dan het 'voordeel' dat in box 2 van de Wet IB 2001 wordt belast (zie art. 4.12 Wet IB 2001 en hoofdstuk 2). De dividend uitkerende vennootschap houdt de dividendbelasting in en draagt deze op aangifte af. De ingehouden dividendbelasting wordt als voorheffing verrekend met de inkomstenbelasting of, wanneer het dividend aan een nv of bv toevloeit, met de door die lichamen verschuldigde vennootschapsbelasting. In binnenlandse verhoudingen heeft deze belasting dus in beginsel geen betekenis; slechts aandeelhouders die niet in Nederland belastingplichtig zijn kunnen de belasting niet verrekenen (althans, niet in Nederland). In veel grensoverschrijdende situaties ziet Nederland overigens van heffing af, bij verdrag of op grond van EU-recht (zie hoofdstuk 9). In het regeerakkoord van het kabinet Rutte III is het voornemen opgenomen de dividendbelasting grotendeels af te schaffen. De dividendbelasting zal nog slechts blijven bestaan voor situaties waarbij structuren van rechtspersonen worden opgezet met als doel belastingheffing te omzeilen. Omdat, zoals hiervoor reeds opgemerkt, een belangrijk deel van de netto-opbrengst van

de dividendbelasting wordt geheven van in het buitenland wonende aandeelhouders, bestaat tegen de afschaffing veel weerstand.

1.2.5 Erfbelasting en schenkbelasting

Erfbelasting wordt geheven over de waarde van al wat krachtens erfrecht is verkregen door het overlijden van een inwoner van Nederland. Al wat wordt verkregen krachtens schenking van een inwoner van Nederland is in beginsel belast met schenkbelasting. Beide belastingen worden behandeld in hoofdstuk 5.

1.2.6 Kansspelbelasting

De kansspelbelasting is verschuldigd over prijzen uit kansspelen, zoals casinospelen en loterijen. Over de prijzen is een belasting verschuldigd van 30,1%. De kansspelbelasting wordt (bij geldprijzen ingehouden en) afgedragen door de organisator van het kansspel. Bij buitenlandse kansspelen dient de ontvanger van de prijs zelf aangifte te doen en de verschuldigde belasting af te dragen.

1.2.7 Omzetbelasting

De omzetbelasting wordt in Nederland en de meeste andere landen in alle schakels van de productieketen geheven volgens het systeem van een belasting over de toegevoegde waarde (btw). Voor de goede orde: de begrippen 'omzetbelasting' en 'btw' zijn synoniem. De omzetbelasting – behandeld in hoofdstuk 6 – is een algemene verbruiksbelasting, waarvan de wetgever beoogt dat zij wordt gedragen door de consumenten. Dat wordt bereikt doordat ondernemers aan hen in rekening gebrachte omzetbelasting met de door hen verschuldigde omzetbelasting kan verrekenen. Per saldo drukt de omzetbelasting dus op particulieren en op ondernemers, voor zover deze ondernemers de in rekening gebrachte omzetbelasting niet in aftrek kunnen brengen. Aftrek is niet mogelijk voor zover de ondernemer prestaties verricht die van omzetbelasting zijn vrijgesteld. De omzetbelasting wordt besproken in hoofdstuk 6.

1.2.8 Accijnzen

Accijnzen zijn bijzondere verbruiksbelastingen op het verbruik van bepaalde goederen, met name alcoholhoudende dranken, tabaksproducten en minerale oliën.

Net als de omzetbelasting worden accijnzen afgedragen door belastingplichtige ondernemers. Ondernemers kunnen de aan hen in rekening gebrachte accijnzen evenwel niet verrekenen. Toch drukken ook de accijnzen op de eindgebruiker, omdat ondernemers de verkoopprijzen met deze accijnzen verhogen.

1.2.9 Overdrachtsbelasting

De overdrachtsbelasting is een van de twee belastingen van rechtsverkeer. Zij wordt geheven ter zake van de verkrijging van in Nederland gelegen onroerende zaken (art. 2 WBR). De belasting is verschuldigd op het moment van verkrijging. Het tarief van de

overdrachtsbelasting bedraagt voor woningen 2% (art. 14 lid 2 WBR) en voor overige onroerende zaken 6% (art. 14 lid 1 WBR), te berekenen over de waarde in het economische verkeer van de onroerende zaak, dan wel, indien deze hoger is, de tegenprestatie (art. 9 lid 1 WBR).

1.2.10 Assurantiebelasting

De assurantiebelasting is de andere belasting van rechtsverkeer. Zij wordt geheven ter zake van verzekeringen waarvan het risico in Nederland is gelegen en ter zake van daarmee samenhangende diensten. Belastbaar feit is dus het verzekerd zijn. Het tarief bedraagt 21% en wordt berekend over de premie en over de vergoeding voor de samenhangende diensten (art. 22 en 23 WBR).

1.2.11 Milieubelastingen

Van de rijksbelastingen op een milieugrondslag heeft de energiebelasting veruit de hoogste opbrengst. De wetgever wil vooral kleinverbruikers en middelgrote verbruikers belasten. De reden is dat volledige invoering van een energieheffing voor grootverbruikers de concurrentiepositie van de nationale energie-intensieve industrie te veel zou schaden. Het tarief voor zakelijke grootverbruikers is daarom zeer laag. Naast de energiebelasting worden de belasting op leidingwater, de afvalstoffenbelasting (niet te verwarren met de afvalstoffenheffing door gemeenten) en de kolenbelasting tot de milieubelastingen gerekend.

1.2.12 Belasting van personenauto's, motorrijwielen en bestelauto's

Volgens de Wet BPM 1992 is de belasting van personenauto's, motorrijwielen en bestelauto's verschuldigd bij:

- de registratie van een personenauto, een motorrijwiel of een bestelauto in het register van opgegeven kentekens,
- bij ombouw (die leidt tot een toename van de CO₂-uitstoot) of
- bij het feitelijk ter beschikking staan van een niet-geregistreerd motorvoertuig aan een in Nederland wonende natuurlijke persoon of hier gevestigd lichaam.

Het eerste lid van art. 9 Wet BPM 1992 bepaalt dat de belasting wordt berekend aan de hand van de CO₂-uitstoot en wordt vermeerderd met een percentage van de nettocatalogusprijs.

1.2.13 Motorrijtuigenbelasting

In de wandeling wordt de motorrijtuigenbelasting nog regelmatig wegenbelasting genoemd, hoewel die benaming al in 1934 uit de wet is verdwenen. Belastingplichtig is de houder van een motorrijtuig (art. 6 Wet MRB 1966). Als houder wordt aangemerkt degene op wiens naam het kenteken in het kentekenregister is ingeschreven. Er bestaan uiteenlopende tarieven (en ook vrijstellingen) voor verschillende typen motorvoertuigen.

1.2.14 Premies voor de sociale verzekeringen

De sociale verzekeringen vallen uiteen in volksverzekeringen, werknemersverzekeringen en de basisverzekering tegen ziektekosten. Zij worden grotendeels via premies gefinancierd. Omdat de premieheffing in belangrijke mate aanknoopt bij de heffingsgrondslag voor de loonbelasting, worden de premies voor de sociale verzekeringen behandeld in paragrafen 3.3-3.5.

1.2.15 Belastingen van gemeenten, provincies en waterschappen

Provincies, gemeenten en waterschappen mogen eigen belastingen heffen (art. 132 lid 6 Gw). Decentrale overheden mogen alleen belastingen heffen die uitdrukkelijk staan opgesomd in de Provinciewet (zie art. 221 lid 1 Provw) en de Gemeentewet (zie art. 219 lid 1 Gemw). De beleidsvrijheid van decentrale overheden is nog in een ander opzicht beperkt. Het bedrag van een door de provincie (art. 221 lid 2 Provw) of gemeente (art. 219 lid 2 Gemw) geheven belasting mag niet afhangen van het inkomen, de winst of het vermogen, behalve wanneer de wet dit uitdrukkelijk toestaat.

De twaalf provincies heffen slechts één algemene belasting, in de vorm van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (art. 222 lid 1 Provw). Alle houders van een motorvoertuig die in een bepaalde provincie wonen, betalen deze opslag volgens een door Provinciale Staten vastgesteld tarief. Het tarief varieert dus per provincie.

De voornaamste belastingbron voor de 380 gemeenten zijn de beide onroerendezaakbelastingen. Gemeenten kunnen op binnen de gemeentegrenzen gelegen onroerende zaken twee belastingen heffen (art. 220 Gemw): een gebruikersbelasting en een eigenarenbelasting. De gebruikersbelasting heeft slechts betrekking op onroerende zaken 'die niet in hoofdzaak tot woning dienen'. De eigenarenbelasting heeft betrekking op alle eigenaren van onroerende zaken, dus inclusief eigenaren van woningen. De onroerendezaakbelasting wordt geheven over onroerende zaken als bedoeld in de Wet waardering onroerende zaken (WOZ). Art. 3:3 BW geeft aan welke zaken onroerend zijn: grond, de met grond verenigde beplantingen, alsmede de gebouwen en werken die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen of werken. De heffingsmaatstaf voor de onroerendezaakbelasting is de zogeheten WOZ-waarde (art. 220c Gemw), kort gezegd: de waarde in het economische verkeer (art. 17 lid 2 Wet WOZ). De gemeenteraad stelt het tarief vast (art. 220f Gemw).

Ter bestrijding van kosten die zijn verbonden aan de zorg voor het watersysteem leggen de waterschappen op grond van de Waterschapswet onder de naam watersysteemheffing een heffing op aan vier groepen van belanghebbenden (art. 117 Wschw):

1. ingezetenen;
2. zakelijk gerechtigden tot ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen;
3. zakelijk gerechtigden tot natuurterreinen;
4. zakelijk gerechtigden tot gebouwde onroerende zaken.

De waterschappen zijn eveneens verantwoordelijk voor het zuiveren van afvalwater dat op de riolering wordt geloosd. Voor de bekostiging van de waterzuivering wordt aan huishoudens en bedrijven binnen hun beheersgebied een zuiveringsheffing opgelegd, die is geregeld in art. 122c-122k Wschw.